

Pneumokracija ili vladavina Duha u Crkvi

Stjepan Šoštarić, Ivanec¹

Uvod

Misao na Crkvu kao pneumokraciju došla mi je u razgovoru s kolegama svećenicima vlč. Dragutinom Šimekom, župnikom u Višnjici i vlč. Milanom Lončarićem, župnikom u Virju dok smo na izletu 2004. godine molili za obnovu Crkve. Tada sam shvatio da je pneumokracija stvarnost koju Crkva živi i da je to pojam koji može pomoći razumijevanju i napretku života Crkve danas. Danas se mnogo govori o demokraciji i ponekad se čuje da Crkva nije demokratska, a drugi govore da Crkva jest demokratska. Neki će pak reći da je Crkva autokratska, da tu nema nikakve slobode, da je dogmatska, netolerantna i zaostala itd.

Činjenica je da je Crkva hijerarhijski strukturirana, a gdje je hijerarhija tamo vlada i podređenost kao i nadređenost. No, podređenosti, nadređenosti i nekakve hijerarhije ima u svakome, pa i u demokratskom društvu. Ako Crkva nije demokratski ustrojena, je li nužno autokratska te po čemu je kao hijerarhijsko društvo možda posebna?

Ako je demokracija »vlast naroda«, tko zapravo u Crkvi vlada? Vladaju li samo ljudi, ili pak ljudi ukoliko su u svetoj službi, koji znaju pravila crkvenog vladanja i upravljanja? Ali, za njih se danas govori da im je dana vlast da služe?!

Svaki biološki ili društveni organizam živi od neke duše, od nekog načela koje sve dijelove organizma proniče i oživljava. Ljudske zajednice u tzv. demokratskim društvima žive od načela demokracije i pravila koja se na temelju tog

¹ Ovo razmišljanje posvećujem blaženom Ivanu XXIII., papi koji je sazvaio Drugi vatikanski sabor. Na samom početku navodim njegovu molitvu Duhu Svetom za Sabor. *Duše Sveti, koji si poslan od Oca u Ime Isusovo i koji nepogrešivo čuvaš i vodiš svetu Crkvu, izlij na opći sabor puninu svojih darova. O blagi Učitelju i Tješitelju, rasvijetli pamet naših biskupa koji će se odazvati pozivu rimskoga pape i sabrati na svečani sabor. Daj da iz toga sabora sazriju obilni plodovi i da se posvuda što više raširi svjetlo i snaga Evanđelja u ljudskome društvu; da katolička vjera stekne novu snagu i da uzmogne što bolje vršiti svoju misionarsku zadaću i da dođemo do što dubljeg spoznanja nauka svete Crkve i do što spasonosnijeg popravka kršćanskog čudoređa. O slatki goste naše duše, utvrdi naše duše u istini i naša srca u poslušnosti da velikodušno i spremno izvršimo odluke općega sabora. Molimo te još za ovce, koje više ne pripadaju jednom stadu Isusa Krista. Daj da i one, koje se ponose kršćanskim imenom, nađu već jednom jedinstvo pod jednim pastirom. Obnovi u naše vrijeme čudesa koja si činio na dan Duhova. Daj da sveta Crkva, sjedinjena u žarkoj molitvi oko Marije, Majke Isusove, i vođena od nasljednika Petrova proširi u današnjem svijetu kraljevstvo božanskoga Spasitelja: kraljevstvo istine i pravde, kraljevstvo ljubavi i mira. Amen.*

načela, posve na naravnoj razini, uspostavljaju. Ako je Crkva više od običnoga naravnog društva, što ili tko je njezina duša?

Crkva ima dušu, a to je govoreći analogno i uspoređujući s čovjekom, Duh Sveti. Kao što je duša život čovjekova života, tako je i Duh Sveti počelo i život Crkve.

Tko dakle u Crkvi vlada, koji je u njoj sustav ako nije demokracija? Može se govoriti o Crkvi kao pneumokraciji, kao specifičnoj vladavini Duha Svetoga. Dakako da i sam pojam *kracije – vladanja* treba pročistiti i vidjeti što bi on točno značio. No, općenito govoreći, isticanjem pojma pneumokracije mnogo bi se postiglo u boljem razumijevanju i promicanju samoga života Crkve. Time bi se snažno naglasila središnja uloga Duha Svetoga, bolje bi se istaknula njegova osobnost, definiralo djelovanje te dobila prilika da se Duh Sveti kao božanska osoba bolje razumije i prihvati.

O Duhu Svetom ispovijedamo da je Gospodin i Životvorac u Nicejsko-carigradskom vjerovanju. Na koji je način on Gospodin Crkve, a ne samo u Trojstvenom životu (tj. da mu se priznaje božansko gospodstvo sa svim kvalitetama u punini u Tajni Trojstva)? Kako je on Gospodin, tj. apsolutni Gospodar u Crkvi i na koji je on način Životvorac Crkve? Na to pitanje može se dati uvjerljiv odgovor ako se protumači sintagma: »Crkva je pneumokracija.«

Jednako tako ovdje slijedim misao Ivana Pavla II.:

»Drugi sveopći vatikanski sabor ukazao je na nužnost novog produblivanja nauka o Duhu Svetomu kao što je Pavao VI. izrijekom rekao: 'Kristologiju, a napose eklezioologiju Koncila treba da slijedi novo proučavanje i novo štovanje Duha Svetoga, što će svakako upotpuniti nauk Koncila.'«²

Nadam se da je ovaj moj doprinos na tragu misli pape Pavla VI. i Ivana Pavla II.

U Konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, u prvoj glavi, broj 4, stoji tekst koji može biti vrelo posebnog nadahnuća za razumijevanje i produblivanje nauka o Duhu Svetom u životu Crkve. Taj tekst glasi:

Kad je bilo svršeno djelo koje je Otac povjerio Sinu da ga izvrši na zemlji (usp. Iv 17,4) poslan je Duh Sveti na dan Duhova da Crkvu neprestano posvećuje, i da tako oni koji vjeruju imaju po Kristu u jednom Duhu pristup k Ocu (usp. Ef 2,18). On je Duh koji daje život ili izvor vode koja teče u vječni život (usp. Iv 4,14; 7,38-39); po njemu Otac oživljuje ljude koji su po grijehu umrli, dok njihova smrtna tijela ne uskrisi u Kristu (usp. Rim 8,10-11). Duh stanuje u Crkvi i u srcima vjernika kao u hramu (usp. 1 Kor 3,16; 6,19) i u njima moli i daje svjedočanstvo o njihovoj

² Ivan Pavao II.: *Dominum et Vivificantem*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1987, br. 2.

posinjenju (usp. Gal 4,6; Rim 8,15-16.26). On uvodi Crkvu u svu istinu (usp. Iv 16,13), ujedinjuje je u zajednici i službi, poučava je i vodi raznim hijerarhijskim i karizmatičkim darovima i uresuje je svojim plodovima (usp. Ef 4,11-12 i 1 Kor 12; Gal, 5,22). Snagom evanđelja čini da se Crkva pomlađuje i neprekidno je obnavlja i vodi k savršenom sjedinjenju s njezinim Zaručnikom. Jer Duh i Zaručnica kažu Gospodinu Isusu »Dođi« (usp. Otk 22,17).

Smatram da je sintagma »Crkva je pneumokracija« veoma prikladna da na nov način osvijetli dinamiku života Crkve, koja je u svojoj biti vladavina Duha Svetoga.

Samo etimološko značenje sintagme »Crkva je pneumokracija« ponajprije uzima u obzorje Crkvu u totalitetu, tj. u svekolikoj zbilji. To znači da se tu više ne gleda pojedini aspekt Crkve, već sve ono što Crkva jest, sva zbilja Crkve, a to znači i Glavu Krista i sve udove u svim njihovim međusobnim odnosima.

Pneumokracija zatim kazuje da je riječ isključivo o Duhu Svetom, a ne o nekom drugom duhu ili pak samo o ljudskom duhu. *Kracija* označava svekoliku vladavinu Duha Svetoga, koja je u koncilskom dokumentu, kao uostalom i u samom Svetom pismu opisana i označena raznim pojmovima (*posvećuje, daje život, stanuje, moli, ujedinjuje, poučava, vodi...*).³

Ako se ozbiljno shvati da Duh Sveti vlada u Crkvi, otpadaju mnoge i stalne sotonske napasti vladanja ljudi nad ljudima u samoj Crkvi, jer kad se prihvati da vlada božanska osoba Duh Sveti, onda je uistinu jasno kako je svaka druga »vlast« služenje i obveza poslušnosti Duhu Svetom, koji je jedini vladar u najjeminentnijem smislu te riječi.

Isto tako će ta probuđena vjerska svijest pobuditi molitvu – traženje Duha Svetoga da on sve više preuzima svoju ulogu, te da mu sve više svi udovi Crkve budu poslušni. »Tko ima uho, neka poslušna što Duh govori Crkvama« (Otkr 2,7; 11; 17; 29; 3,6; 13; 23).

Možemo se još zapitati u kojem je odnosu vladavina Duha u Crkvi prema djelovanju drugih dviju božanskih osoba?

Budući da je kod svake osobe njezina narav načelo djelovanja, pa u tom smislu svako osobno djelovanje treba pripisati i nekoj naravi, svatko djeluje sukladno svojoj naravi. Tako, na primjer, čovjek po naravi ima noge, pa može hodati. Jednako, jer je Božja narav vječna, svemoguća itd., toj naravi treba pripisati takvo djelovanje. Tako bi i vladavina u Crkvi, tj. djelovanje Božje u Crkvi, trebalo pripisati božanskoj naravi, pa bi trebalo reći općenito da je tu riječ o »teokraciji«. Ništa ne priječi da tako i kažemo, jer je i djelovanje Božje u Crkvi sukladno njegovoj naravi kao i vlastitostima koje ta narav posjeduje kao svoje. Na primjer, kad je Bog stvorio čovjeka kao svoju sliku i sličnost, ta se slika i sličnost može općenito pripisati božanskoj naravi.

³ Drugi vatikanski sabor, *Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium* I, 4.

No, stvar bi bila jednostavna kad bi tu jednu božansku narav posjedovala samo jedna osoba. Tada bi pasivni aspekt djelovanja trebalo pripisati toj naravi, a aktivni aspekt djelovanja bi trebalo pripisati toj osobi. Međutim, što se događa ako tu jednu narav posjeduje više osoba, kao recimo u Bogu, gdje tri osobe istodobno i vječno na način izlaženja posjeduju jedinstvenu i samo jednu božansku narav? Tada se pojedina djelovanja mogu isto tako točno pripisivati pojedinačnoj osobi (Ocu, Sinu, Duhu Svetom) koja djeluje osobno u doduše zajedničkoj naravi, ali ovaj put kao svojoj. Na primjer, kad je Isus uskrisio Lazara, kažemo da je to djelo druge božanske osobe, u ovom slučaju utjelovljenoga Sina. Ako on ostaje u Crkvi »do svršetka svijeta« onda bi to bila i »kristokracija«.

No, ako se shvati i prihvati da Otac pokazuje Sinu Isusu djela koja on sam čini, kako sam Isus svjedoči za sebe, onda se mora reći da je to djelo Očevo, kao što i sâm Isus kaže: »Mnoga vam dobra Očeva djela pokazah!« (Iv 10,32) Tada bi to bila »patrokracija«.

Ako se pak shvati da je svako Isusovo djelo izljev Duha Svetoga i da je »Sila izlazila iz njega i sve liječila« (Lk 6,19), tada možemo istinito reći da je Crkva djelo Duha Svetoga ili »pneumokracija«.

Zato što se može reći da je djelo jedne božanske osobe u isto vrijeme djelo božanske naravi, zbog prožimanja u jednoj naravi triju božanskih osoba može se uvijek govoriti i o djelovanju Trojstva pa bi u Crkvi bila »trinitokracija«.

Svako je Božje djelovanje uvijek djelovanje pojedinačne božanske osobe, djelovanje i ostalih božanskih osoba, djelovanje cijeloga Trojstva, kao i djelovanje jedinstvene božanske naravi. Bog je u svakom svom djelovanju pojedinačan, zajednički, trojstven i jedinstven. Svako, dakle, Božje djelo proslava je pojedinačne božanske osobe, proslava i ostalih božanskih osoba, proslava cijeloga Trojstva, kao i proslava jedinstvene božanske naravi. U svakom je dakle Božjem djelu prisutna patrokracija, kristokracija, pneumokracija, trinitokracija i teokracija.

To se odnosi na djelo stvaranja, na djelo otkupljenja, kao i na djelo posvećenja ili Crkve.

Prema tome, ako se istakne vladavina Duha Svetoga u Crkvi, isključuje li to Oca i Sina? Nipošto. U ekonomiji spasenja u svakom pojedinom Božjem djelu: u stvaranju, otkupljenju, posvećenju primarna osoba djelovanja svaki puta je druga. Tako je u stvaranju primarno aktivna osoba Oca, u otkupljenju je primarno aktivna osoba Sina (utjelovljenoga), a u posvećenju ili u Crkvi primarno je aktivna osoba Duha Svetoga.

To je jedan od teoloških razloga zašto život Crkve najprikladnije zovemo pneumokracijom. Nakon ovoga razlaganja možemo reći da smo teološki, ali i spasenjsko ekonomski početno uvodno dovoljno utemeljili sintagmu »Crkva je pneumokracija«.

I. Sociološko – društvena digresija s obzirom na pneumokraciju

U razvoju društva bilo je raznih vrsta vladavina. Prema sociologiji i Crkva je društveni fenomen. Različite vladavine: vjekovne autokracije, često povezane s teokratskim predznacima, zatim aristokracije, u novije vrijeme demokracije, zatim birokracije koje se javljaju kao posebni fenomeni unutar svih vladavina, treba usporediti s pneumokracijom da se pokaže posebnost Crkve u odnosu na sva ostala društva. Crkvi se često predbacuje da je bila na strani nekog društvenog uređenja ili vladavine. Nažalost, bilo je uprošlosti sprege s moćnicima ovoga svijeta i ostaje trajna napast da se postupa suprotno poticajima Isusova Duha.

To nije tvrdnja bez istine, no zanimljivo je upravo to, da je nakon propasti sistema vladavine za koje se Crkvu okrivljavalo da je bila uz njih, ili je se čak s tim vladavinama poistovjetilo, Crkva i dalje nastavila živjeti, često i jača i čišća. Kako onda to da je taj sustav propao, a Crkva je preživjela?

1. Vjekovne autokracije, carstva, kraljevine, dugo su se održavale u povijesti, vlast je bila u rukama vlastele. Suveren je bio zakon i mjera. Zakon, jer su mu riječi imale snagu zakona. Sjetimo se izreke: »Careva se ne poriče!« Mjera, jer je on ujedno često bio i zadnje mjerilo i sudac. Tako je i Pavao prizvao na cara. U tom vremenu su i Crkvu također doživljavali tako, a i sami ljudi Crkve, osim svetaca, bili su skloni tumačiti svoj položaj po svjetovnoj mjeri i kriterijima, a to znači po položaju, društvenom statusu, bogatstvu i imetku, obrazovanosti. Pa makar se mora priznati da ljudi Crkve nisu uvijek bili na visini zadaće, ipak treba reći da Crkva ni u tim vremenima kad je veoma sličila nečemu zemaljskom ipak u osnovi nije bila autokracija, pa niti Crkva poput vlastele, već je i tada bila pneumokracija. Da to nije tako ona ne bi preživjela i išla dalje. Crkva je uvijek ona koja se obnavlja: »Ecclesia semper reformanda!«, a to joj dolazi od toga što je ona u dubini sebe pneumokracija, što je ona vladavina Duha Svetoga.

2. Pogledajmo samo suvremene demokracije, osobito Zapada. Mnoga društva su nastala nakon totalitarizama i upravo kao reakcija na totalitarne sustave, kakvi su bili nacizam, fašizam, komunizam. Demokracija ide za tim da narod preda vlast onima koje je sâm izabrao i u koje ima povjerenja. No, narod je kao stvarnost samo skup pojedinaca koji imaju svoje pojedinačne interese, koji se onda očituju kroz zajedničke stavove. Pretpostavka da će demokracija biti bolja kao mehanizam izbora vlasti nego nasljedno pravo na vlast (kako je to bilo u kraljevinama i carevinama) ima neke prednosti u slučaju da narod nije izmanipuliran, zatim da je dovoljno poučen i prosvijećen, no isto tako ima i svoje manjkavosti, jer je opće poznato da se narod dade lako potkupiti i izmanipulirati. Danas već postoje studije kako narod uvjeriti u svoje dobre i prave postupke i ideje. To ide dotle da se, po nekim autorima,

političari isključivo bore oko toga kako uvjeriti birače, a sasvim malo ulažu u stvarno umijeće vođenja političke vlasti i procesa. S obzirom na suvremenu demokraciju i na demokratske procese sve se više gleda na to je li i Crkva u sebi sklona promjenama takvoga tipa. Demokratskim načinom rada u Crkvi se već negdje započelo, osobito u zapadnim demokratskim društvima. Tu je demokracija postala gotovo idol koji onda određuje što se treba činiti, a što ne. Ono s čime se glasači slažu, tj. narodna Crkva, smatra se progresivnim, dobrim i naprednim, ostalo pak konzervativnim, nazadnim.

Crkva danas živi najviše u dijelovima svijeta u kojima vlada demokracija. To donosi mnoga dobra, ali i mnoge probleme, a to je između ostalog i zato što Crkva dovoljno ne definira svoj način života i vladavine s obzirom na društvo u kojemu živi. Sučeljavanje i definiranje načina vladavine u Crkvi s obzirom na društvenu vladavinu treba jasno postaviti. Ako se definira da je, s obzirom na demokratsko društvo gdje narod bira vlast Crkva pneumokracija, gdje Duh vlada i bira ljude koje hoće, onda smo na potpuno suprotnim pozicijama. U Crkvi je polazište Duh Sveti, u društvu je polazište narod. U pneumokraciji je Bog onaj koji čini izbor, on predodređuje i bira, a narod, tj. ljudi samo odgovaraju Bogu na izbor, izabranje i predodređenje (usp. Ef 1,4; Rim 1,7; Iv 15,16).

Ipak, narod u Crkvi nije nikakvo božanstvo, niti zadnja instanca, pa je tako Crkva u svom korijenu oslobođena od opasnosti totalitarizma. Ako se ta pozicija naroda koji suvereno bira dovede dokraja, do apsoluta, što je danas sve više tendencija u demokracijama, opet dobivamo narod kao božanstvo, a to je nacistam. Demokracija u najdosljednijem provođenju vrlo brzo može postati nov način diktature ili nacistam, a to je nedavno već bilo viđeno. To je jedna od temeljnih napasti demokracije, koja se lako previđa jer je lukavo prikrivena romantičnom predodžbom slobode i dobrote koji u narodu navodno postoji.

No, zbog udruživanja demokracija i zbog toga što demokracija prelazi granice država, može se reći da demokracija više i nije pitanje jednog naroda u jednoj državi, već je na neki način međunarodna i pomalo postaje svenarodna. Tako demokracija pomalo postaje pankracija, svevladavina ili način sveopće vlasti. Neke se pak države, kao na primjer Amerika, osbito po nekim svojim predsjednicima, kao što je bio George W. Bush, osjećaju da su nositelji demokracije, kao svojevrсни apostoli svijeta u demokratskom procesu. No, treba reći da im sredstva za uspostavljanje demokracije nisu uopće demokratska. I tu se potkrala ideja revolucije, samo na drugi način, što je inače nauk komunizma. Nakon revolucije, tj. nasilnog svrgavanja vlasti, dolazi diktatura proletarijata, a onda na kraju komunističko društvo. No, to nigdje do sada nije ostvareno i taj je proces uglavnom propao, pa jednako tako ne možemo vjerovati da će se nasilnim putem bilo gdje moći stvoriti demokracija. Demokracija je ustvari uvijek samo pokušaj, koji manje ili više uspije. Dakako da on podrazumijeva vladavinu prava, a samo pravo određuje parlament koji donosi zakone. No,

budući da je riječ o narodu, tj. o raznim željama i prohtjevima skupina u nekom narodu, zakoni će u tom sustavu odražavati shvaćanja i želje skupina u narodu, a to znači da ti zakoni neće biti u sebi, u svojoj biti moralni, već toliko moralni i pravedni, koliko su moralni i pravedni pojedinci i skupine u narodu.

Tako je već samo po sebi jasno da ni jedno zakonodavstvo u demokratskim sustavima nije potpuno moralno, već je moral nešto oko čega će se ljudi dogovoriti. U tom sustavu će jednako biti marginalizirane one skupine koje imaju tradicionalan moral, osobito one, koje imaju objavljeni moral, kao što je to Crkva. Demokracija naime po svojoj biti ne priznaje objavu, ne priznaje božansko podrijetlo morala i pravednosti, već je sve to plod dogovora ljudi. Zato u demokraciji ne može vrijediti pneumokratsko načelo, tj. da je počelo morala duh, osobito pak Duh Sveti. Tako su demokracije nužno ateističke ili barem agnostičke tvorevine⁴. Nemoguće je ne vidjeti da je Crkva ponovno stavljena pred izazov evangelizacije suvremenih demokracija. Ona sada ima poslanje upravo evangelizirati suvremene demokracije. No, često puta mora najprije evangelizirati samu sebe da bi to mogla dalje činiti.

Pneumokracija Crkve otklon je od ljudskoga prema božanskom i to je razlog da Crkva i nadalje traje. Traje zato što ne počiva na narodu, na narodnim izborima, odlukama, i traje zato što narod počiva na Duhu Svetomu. »Kraljevstvo njegovo kraljevstvo je vječno, nikada propasti neće, vlast je njegova vječna, nikada neće proći« (usp. Dn 7,14). Crkva kao pneumokracija afirmira Duha Svetoga, ona ga štuje kako je to dolično Bogu, ona mu nastoji biti poslušna, ona nadasve afirmira osobnost Duha Svetoga, ona ispovijeda svekoliku njegovu aktivnost i gospodstvo u svom djelovanju, jer tek u Crkvi, kao organizmu Duha Svetoga, Duh Sveti se pokazuje presudnim i apsolutno nezamjenljivim kao Osoba, on je na poseban način Osoba Crkve. Duh Sveti je ustvari Crkva u izvoru. Duh Sveti je prva Crkva, tj. on je prvo zajedništvo. On je zajedništvo božanskih osoba, Oca i Sina. Zato je Duh Sveti vječna Crkva, pa se s pravom može reći da je Crkva vječna te se isto tako može reći da vjerujemo u tu Crkvu. U Božjemu planu i druge osobe, tj. one stvorene u vremenu, također trebaju pripasti toj Crkvi u izvoru. Božje stvaranje je zato stvaranje za Crkvu, za zajedništvo s Bogom. Zato Crkva ima svoj izvor u vječnosti, a po Božjoj volji ona se treba proširiti na sve stvoreno. Ona je u konačnici Nebeski

⁴ Stajališta autora tekstova koje uvrštavamo u naš časopis nisu nužno i stajališta uredništva. Neke tekstove rado uvrstimo jer bismo željeli izazvati na razmišljanje i reagiranje. Zaslužuje reagiranje i ova tvrdnja o demokraciji kao obliku vlasti u pluralističkom društvu koji se u moderno doba zasigurno razvio i pod utjecajem evandeoskog poimanja slobode i jednakosti svih ljudi. Uostalom, postoji i plebiscitarni oblik moderne demokracije. Ako je Duh Sveti u Crkvi kao narodu Božjem, kao što je u njem i sav polog vjere, zašto je demokratski princip nespojiv sa životom Crkve? Ima li ga samo vodstvo, a svi ostali ga imaju samo radi poslušnosti? Očekujemo vaše priloge o tome. *Nap. ur.*

Jeruzalem u koji se sve treba sabrati i samo ono što se u njemu sabere, imat će budućnost i život. Zato će neki teolozi reći, kao Heribert Muehlen, da je Crkva jedna osoba u mnogim osobama, tj. Duh Sveti u glavi Crkve – Kristu kao i u udovima Crkve.

Stoga se može reći, osim da je Crkva tijelo Kristovo (kako to uči Apostol naroda, sv. Pavao slijedeći euharistijsku logiku), i da je Crkva organizam Duha Svetoga. Crkva kao pneumokracija istinski je organizam Duha Svetoga. Ivan Pavao II. u enciklici *Dominum et Vivificantem* navodi: »Poznato je naime da je taj Sabor (drugi vatikanski) na poseban način 'ekleziološki', sabor zaokupljen temom Crkve. U isto je vrijeme nauk tog Sabora po svojoj naravi 'pneumatološki': prožet istinom o Duhu Svetom, kao duši Crkve.«⁵ Govor Ivana Pavla II. o Duhu Svetom kao duši Crkve još jasnije pokazuje da je Crkva organizam Duha Svetoga (slično kao što je pojedino ljudsko tijelo organizam pojedine ljudske duše), a da je, s obzirom na Gospodina i Životvorca Crkve, pneumokracija način njegove aktivne prisutnosti.

Duh Sveti tako jest i želi sve više postati sociološka konstanta Crkve kroz crkveni organizam. Stoga u svakom govoru o Crkvi kao društvenom fenomenu treba isticati da je vladavina Duha Svetoga ili pneumokracija i društveni ustroj Crkve, pa i ono što je društvena konstanta u životu Crkve. To je upravo ono po čemu Crkva stalno ide dalje i po čemu nije svediva ni na jednu samo ljudsku vladavinu u povijesti svijeta, ma kako bila napredna i privlačna u svoje vrijeme. (Slično kao što i nekom živom čovjeku, gledajući njegovo tijelo kao i ponašanje toga tijela, možemo reći da je to ustvari ponašanje pojedine ljudske duše.)

Crkva kao pneumokracija uvijek je ispred vremena i ona utire put u vremenu ne samo sebi nego cjelokupnoj stvarnosti kao i društvenoj zajednici. Zato se Crkva nikada ne odriče svoje biti, a to je spoznaja da ima svoga Učitelja, Vođu u svu istinu, i u to ime ona rado stupa u dijalog sa svijetom, a taj dijalog se naziva evangelizacija: evangelizacija društva, kultura, civilizacija. Kao što je evangelizaciju trebalo ponuditi sustavima poput autokratskih, dinastijskih srednjovjekovnih carstava, zatim svijetu kapitalizma, svijetu svih mogućih industrijskih revolucija, tako Crkva treba nuditi dijalog evangelizacije i demokratskom svijetu. Drugim riječima, samo Crkva koja je svjesna da je pneumokracija moći će svjesno sačuvati i živjeti svoju uvjerljivu bit, te u dijalogu s drugima sačuvati sebe i svjedočiti svojom posebnom nutrinom Duha, sobom kao vidljivim Kristom, pa će Duh Sveti moći sve nesmetanije djelovati u samoj Crkvi kao i na spašavanju svijeta u kojem Crkva živi i svjedoči.

⁵ Ivan Pavao II.: *Dominum et Vivificantem*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1987, br. 26.

II. Duh Sveti – princip pneumokracije (*dynamis, osoba, pomazanje*)

U oproštajnom govoru apostolima Isus im obećava Silu (usp. Dj 1,8). *Dynamis* – Sila, Duh Sveti je počelo dinamičnosti Crkve, a to znači života prepunog najrazličitijih očitovanja. Tu je naglašena aktivnost koja svoje podrijetlo nema u ljudima koji tu Silu primaju, već u samoj Sili koju primaju. Tako početak života Crkve kao pneumokracije vidimo kao buđenje Crkve ili rođenje Crkve u vladavini te Božje Sile.

Iz Djela apostolskih vidimo vrlo jasno da se Isusova djela nastavljaju u apostolima. Djela apostolska svjedoče o krštenju u Duhu Svetom, koje se dogodilo apostolima, o nastavku čudesa, propovijedanja, istjerivanja zloduha, o propovijedanju koje je nastavak Isusovog navještaja.

Vrlo se jasno spominje da je Duh Sveti vladao Crkvom u tek rođenoj Crkvi. On daje božanska viđenja pa tako prvomučenik Stjepan vidi otvoreno nebo (usp. Dj 7,56), Petar ima viđenje posude koja mu s neba dolazi prije krštenja prvih nežidova (usp. Dj 10,11-16), Pavao ima viđenje Gospodina u obraćenju (usp. Dj 9,3-9), ali i poslije u progonstvu kad ga Isus hrabri (usp. Dj), zatim ima viđenje Makedonca koji ga poziva (usp. Dj 15,9).

Duh Sveti zatim grabi đakona Filipa i prenosi ga u drugo mjesto, Azot (usp. Dj 8, 39-40), Duh govori Petru da se ništa ne premisslja, već neka pođe u Kornelijevu kuću (usp. Dj 10,19-20), Duhom Pavao proniče vračara Elima (usp. Dj 13,10), Duhom Petar proniče da uzeti ima vjeru i podiže ga na noge (usp. Dj 3,4). Duh usmjerava apostole i sprječava ih da propovijedaju na mjestima koje sami odaberu i vodi ih u krajeve koje on određuje (usp. Dj 15,7).

Pavao za sebe kaže da »okovan Duhom ide u Jeruzalem« (Dj 20,22). Duh mu jamči na svakom mjestu što ga dalje čeka (usp. Dj 20,23). U odlukama Crkve apostoli su svjesni da nisu oni glavni inicijatori odluka koje donose, već je to »Duh Sveti i mi« (Dj 15,28).

Iz ovoga kratkog pregleda jasno je da je i Crkva povezana s Duhom Svetim na isti način kao što je to bio sâm Isus, tj. Kraljevstvo se Božje po apostolima i prvoj Crkvi uspostavlja također na način pneumokracije. Izraz »Crkva je pneumokracija« sasvim odgovara onome što se događa apostolskoj Crkvi u samim počecima. Duh Sveti je sasvim nadomjestio prijašnju Isusovu prisutnost, toliko da će se apostoli koji su se u prijašnjem razdoblju oslanjali na Isusa prisutnoga među njima, sada isključivo oslanjati na Duha Svetoga, drugoga Branitelja, kako ga je sâm Isus nazvao i obećanog poslao.

Ovdje treba naglasiti da je iz svega očito da Duh Sveti ne zamjenjuje osobu Isusa ili apostola i da njegova vladavina nije u tom smislu autokratsko postupanje, već je to uvijek dijalog povjerenja i ljubavi, dijalog zahtjeva i odgovora, dijalog molitve i nadahnuća. U tom je smislu Duh Sveti afirmacija, a ne negacija osobe Isusa i apostola. Duh Sveti stvara prostore potpune afirmacije osobe u

kojom boravi i s kojom je u kontaktu. On afirmira i razum i spoznaju, osjećaje i tjelesne sposobnosti. Dakle, Duh Sveti ne poništava, već naprotiv uzdiže i posvećuje sve one dubine i širine osoba s kojima je u dijalogu darivanja i suradnje. No, ipak treba reći da on ima prednost, no ta prednost nije ropstvo i podređenost, već sloboda i mogućnost ostvarenja i pojedine osobe i djela koja će uz njegovu asistenciju osoba izvesti.

Duh Sveti vlada osobno. Nije teško uočiti iz Djela apostolskih da Duh Sveti ima sve oznake i konotacije osobe. On je sveta, božanska osoba. To potpuno jasno izlazi na vidjelo iz jezika sv. Luke, pisca Djela apostolskih. Glagoli kojima on opisuje njegovo djelovanje nepobitno su glagoli koji karakteriziraju osobno djelovanje.

Na Pedeseticu Duh Sveti progovara po apostolima raznim jezicima koje svi razumiju. Govoriti jezike i razumjeti ih potpuno su osobni čini. Budući da to ne čine apostoli sami, već pod djelovanjem Duha Svetoga, on se vrlo jasno pokazuje kao osoba koja govori, kao osoba koja razumije, kao osoba koja poznaje.

Ivan i Petar na ulazu i hram Duhom pronađu u dušu bolesnika i vide da ima vjeru. Vidjeti i proniknuti osobni su čini, a to znači da osoba koja ih vodi daje i njima moć da pronađu u dušu i tada ga ozdravljaju. Da ga ozdravljaju, i to je osoban čin za koji je potrebno znanje, snaga i odluka. Oni to čine pod utjecajem osobe koja prethodi i vodi njihovo djelovanje.

Pavao kaže da ih je Duh Sveti spriječio da idu u neke krajeve i potakao da pođu u druge. Sprječavati i usmjeravati osobni su čini jer pretpostavljaju vrlo osobno razrađen plan.

I da ne nabrajamo dalje jasno je da Duh Sveti u Djelima apostolskim ima potpune osobine osobe koja suvereno vlada situacijom prve Crkve i vrlo konkretno vodi i upravlja djelima pojedinih članova Crkve.

Pneumokracija je najsigurniji zaključak koji se sâm po sebi nameće kao osnovna značajka Crkve. U Djelima apostolskim Crkva se pokazuje kao pneumokracija.

Crkva je ustvari nastavak Isusova pomazanja Duhom Svetim. Isus je Pomazanik Duhom Svetim, Isus je Krist, Isus je Mesija. Ova hrvatska, grčka i hebrejska verzija definicije vjere u Isusa očituje neizostavnu relaciju Isusa s Duhom Svetim. Isus dobiva ime po Duhu Svetom. Zato tvrdnja *Isus je Pomazanik* čini najstariju kršćansku vjeroispovijest u Isusa iz Nazareta: Isus iz Nazareta jest Krist, Mesija, Pomazanik. Dok rečenica *Isus je Nazarećanin* daje povijesnu dimenziju njegove egzistencije, dotle rečenica *Isus je Krist* iskazuje vjeroispovijest prve Crkve.

Zato je dobro promotriti Isusovu vezu s Duhom Svetim. Isus je po Duhu Svetom: 1. začet i rođen (Mt 1,18.20; Lk 1,35), 2. kršten (Mt 3,11.13-17; Mk 1,8-11; Lk 3,16.21-22; Iv 1,31-34), 3. djeluje – govori i čini (Mt 4,1.11; 12,15-32; 28,19; Mk 1,12; 3,22-30; 5,30; 16,15-20; Lk 4,1.14.17-21; 6,18-20; 10,21; 11,14-

23; Iv 3,3-8.34; 4,10.14.23-24; 6,27.63; 7,37.39; 14,16-17.26; 16,7-15; 20,22; Dj 2,2.5.8; 10,38), 4. žrtvuje se (Heb 9,14), 5. biva uskrišen i uzvišen (Rim 1,4), 6. konačno šalje Duha Crkvi (Dj 2 i ostali tekstovi).

On je Sluga Jahvin prema proroku Izaiji, Sluga Gospodnji, Miljenik na kojega je Otac izlio svoga Duha. Duh Gospodnji ga pomaza, Duh ga posla da naviješta blagovijest siromasima, oslobađa, otvara oči, izvodi iz tamnice, proglašava godinu milosti Gospodnje (usp. Lk 4,16-21). U Isusovu životu očituje se vladavina Duha Svetoga – pneumokracija. On to tvrdi sâm za sebe kad govori da ga je Duh pomazao i zatim poslao da djeluje (usp. Lk 4,21), zatim on govori riječi koje su Duh i Život (usp. Iv 6,63), napokon Duh ga nutka da liječi (usp. Lk 5,17), jer Sila izlazi iz njega i sve liječi (usp. Lk 6,19; 8,46), u Duhu sebe prikazuje Ocu (usp. Hebr 9,14), Duhom je uzvišen, uspostavljen Sinom Božjim po Duhu (usp. Rim 1,4). Isus započinje i dovršava uspostavu Kraljevstva Božjega u Sili Duha, tj. na način pneumokracije. Isus obećava i šalje istoga Duha apostolima (usp. Dj 1,4-5), tj. svojoj Crkvi, to znači da i Crkva mora i može uspostavljati Kraljevstvo Božje u svako vrijeme, pa tako i danas u snazi Duha, a to znači na način pneumokracije.

III. Pneumokracija i služba u Crkvi

Kapitalni tekst o službi, služenju, poslužiteljima Novoga zavjeta i njegova odnosa s Duhom Svetim donosi Pavao u Drugoj poslanici Korinćanima (3,1-4,5). Jedva da ima tekst koji jasnije tumači pneumokraciju u službama Crkve. Taj bi tekst valjalo analizirati pod mnogim vidicima, no prije toga pročitajmo ga u cjelini:

Počinjemo li opet sami sebe preporučivati? Ili trebamo li, kao neki, preporučna pisma na vas ili od vas? Vi ste pismo naše, upisano u srcima vašim; znaju ga i čitaju svi ljudi. Vi ste, očito, pismo Kristovo kojemu mi poslužismo, napisano ne crnilom, nego Duhom Boga živoga; ne na pločama *kamenim*, nego na pločama *od mesa, u srcima*.

Takvo pouzdanje imamo po Kristu u Boga. Ne kao da smo sami sobom, kao od sebe, sposobni što pomisliti, nego naša je sposobnost od Boga. On nas osposobi za poslužitelje novoga Saveza, ne slova, nego Duha; jer slovo ubija, a Duh oživljuje. Pa ako je smrtonosna služba, slovima uklesana u kamenju, bila tako slavna da sinovi Izraelovi nisu mogli pogledati u lice Mojsijevo zbog prolazne slave lica njegova, koliko li će slavnija biti služba Duha. Jer ako je služba osude bila slavna, mnogo je slavnija služba pravедnosti. I zbilja, nije ni bilo proslavljeno ono što je u toj mjeri proslavljeno, ako se usporedi s uzvišenijom slavom. Jer ako je ono prolazno bilo slavno, mnogo je slavnije ovo što ostaje.

Imajući dakle takvo pouzdanje, nastupamo sa svom otvorenošću, a ne kao Mojsije koji je stavljao prijevjes na lice da sinovi Izraelovi ne vide svršetak prolaznoga. Ali otvrdnu im pamet. Doista, do dana današnjega zastire taj prijevjes čitanje Staroga zavjeta: nije im otkriveno da je u Kristu prestao. Naprotiv, kad god se čita Mojsije, do danas prijevjes zastire srce njihovo.

Ali kad se Izrael obrati Gospodinu, *skinut će se prijevjes*. Gospodin je Duh, a gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda. A svi mi, koji otkrivenim licem odrazujemo slavu Gospodnju, po Duhu se Gospodnjem preobražavamo u istu sliku – iz slave u slavu. Zato, budući da po milosrđu imamo ovu službu, ne malakšemo. Ali odrekosmo se sramotnoga prikrivanja: ne nastupamo lukavo niti izopačujemo riječ Božju, nego se objavljivanjem istine preporučujemo svakoj savjesti ljudskoj pred Bogom. Ako je i zastrto evanđelje naše, u onima je zastrto koji propadaju: u onima kojima bog ovoga svijeta oslijepi pameti nevjerničke da ne zasvijetli svjetlost evanđelja slave Krista koji je slika Božja. Jer ne propovijedamo same sebe, nego Krista Isusa Gospodinom, a sebe slugama vašim poradi Isusa. Ta Bog koji reče: *Neka iz tame svjetlost zasine!*, on zasvijetli u srcima našim da nam spoznanje slave Božje zasvijetli na licu Kristovu.

Analiza ovoga teksta otkriva više važnih zadanosti vezanih uz djelovanje Duha Svetoga, tj. uz pneumokraciju. Ponajprije glede vjernika kojima se naviješta:

1. Vjernici su osobno pismo službenika, apostola i njihova dovoljna preporuka, mnogo vrednija nego preporučna pisma.
2. Pismo je to upisano u srcima.
3. To pismo znaju i mogu ga čitati svi ljudi.
4. Vjernici su zatim pismo Kristovo kojemu su apostoli poslužili.
5. To je pismo napisano Duhom Boga Živoga.
6. Medij je srce od mesa, a ne kamen, kao u Starom savezu.

Zatim glede apostola:

1. O sebi imaju takvo pouzdanje.
2. To je pouzdanje po Kristu u Boga, a to za Pavla znači u Duhu.
3. Sami sobom, od sebe nisu sposobni što ni pomisliti, a kamoli učiniti, tj. to nije pouzdanje u svoje moći, već u Silu – Duha.

4. Ta im je sposobnost od Boga

Zatim glede Boga koji ih je osposobio:

1. Bog ih je sam osposobio.
2. To je osposobljenje za poslužitelje Novoga Saveza.
3. Taj je Savez u tom da su oni poslužitelji ne slova, nego Duha.
4. Jer slovo ubija, a Duh oživljuje.

Zatim glede same službe:

1. Ta služba nije smrtonosna služba, već služba Duha.
2. To nije služba osude, već služba pravednosti.
3. To nije služba prolaznoga, već služba onoga što ostaje, a »Duh ostaje s vama zauvijek«.

Zato, zaključno, apostoli:

1. Imaju takvo pouzdanje u toj službi da nastupaju ne s prijeveresom kao što je to činio Mojsije, već nastupaju posve otvoreno.
2. Razlog te otvorenosti je u tome da je Gospodin Duh, a ne slovo.
3. Kao posljedica tome slijedi da je i sloboda tamo gdje je Duh.
4. Prema tome, otkrivenim licem oni odražuju slavu Gospodnju, tj. Duha Gospodnjega.
5. I sasvim se konkretno po Duhu Gospodnjem preobražavaju u istu sliku, tj. u Krista.
6. To znači preobražavaju se iz slave u slavu, ili djelovanjem Duha, a to znači trajno i sve više, a očito da slava preobrazbe jest Duh.
7. Jer imaju tu službu po milosrđu, a to znači ne od sebe, zato ne malakšu.
8. Zato su se odrekli sramotnoga prikrivanja.
9. Zato ne nastupaju lukavo.
10. Zato ne izopačuju Riječ Božju.
11. I zato se objavljivanjem istine preporučuju svakoj ljudskoj savjesti, tj. idu bez straha pred sve ljude.
12. U svemu su tome svjesni da sve to rade pred Bogom.
13. Ne propovijedaju sebe, već Krista Isusa Gospodinom, a to da Isus jest Gospodin se može reći samo u Duhu Svetom.
14. Sebe pak smatraju samo slugama vjernika poradi Isusa.

Bog naime reče već u Knjizi postanka, a sada to isto iznova govori i čini, tj. stvara sve novo i to po Crkvi koja je pneumokracija:

1. Bog reče: »Neka iz tame svjetlost zasine«, »Neka bude svjetlo!«
2. Bog tako zasvijetli u srcima našim. »I bi svjetlo!«
3. Prema tome, spoznanje slave Božje zasvijetli, tj. nova spoznaja Boga po njegovoj slavi, po Duhu Svetom sada ponovno zasvijetli da bi svijetlila bez kraja. »I vidje Bog da je dobro.«
4. A zasvijetli na licu Kristovu koji je prihvaćen i koji po vjeri prebiva u srcima vjernika, pa su tako i srca koja ga primaju prosvijetljena tim istim sjajem. »I vidje Bog da je svjetlost dobra!«

Ovdje je pneumokracija veoma snažno istaknuta glede:

- vjernika,
- sposobnosti apostola,
- Boga koji djeluje i načina na koji djeluje,

- Novoga saveza koji nije u slovu, nego u Duhu,
- službe u sebi,
- načina na koji apostoli služe,
- novog stvaranja koje je stvaranje »novoga neba«, pod čime se razumije stvaranje novog neba koje je nutarnje, u čovjeku. Izvanjski čovjeku je kozmos, »nova zemlja«, materijalni svemir u koji je čovjek stavljen, a koji ima konačnicu u uskrsnuću tijela i proslavi svega stvorenja. Znači, ponajprije riječ je o duhovnom, unutaršnjem kozmosu, o stvaranju neba. Nebo je za čovjeka njegov život s Bogom. Dakako da to novo stvaranje ne može biti bez nove zemlje, ali bez »novog neba« ona ne bi imala smisla.

Sve što je ovdje analizirano izlazi na vidjelo kao pneumokracija, kako svaki segment posebno, tako i sve djelovanje Boga i apostola zajedno.

Pneumokracija je svekoliki život Crkve. Pneumokracija nije samo jedan segment života Crkve, ona karakterizira cjelovitost crkvenoga života. Ako uzmemo u obzir neke tvrdnje sv. Pavla, poput one da smo »svi jednim duhom napojeni«, da »tko nema Duha Kristova, taj nije njegov«, da su i »razna djelovanja, službe i darovi, a isti je Duh«, da »Duh moli u nama neizrecivim uzdasima«, da je »ljubav Božja razlivena u srcima po Duhu Svetom koji nam je dan«, da »nitko ne može reći Gospodin Isus osim u Duhu Svetom« i, da više ne nabrajam, sve ove tvrdnje se jasno pokazuju kao tvrdnje koje se tiču svih kršćana, a ne samo nekih i, koliko vidimo, obuhvaćaju sav život Crkve: kerigmu, liturgiju i dijakoniju.

Crkva se nikada ne može tako promijeniti da ne bi zadržala svoje izvorne karakteristike koje je imala kao Pracrkva. Ustvari je Crkva od početka imala sve što je bitno da bude Crkva i zato se svako vrijeme mora vraćati da uspo-ređuje koliko je suvremena Crkva vjerna svojoj biti od samoga početka. A od početka je Crkva jasno oslikana kao pneumokracija.

Kraj prvog dijela oduljeg razmatranja. Nastavak u sljedećem broju: Pneumokracija i filozofija. Pneumokracija i antropologija. Crkva kao pneumokracija – karizma svijetu (*nap. ur.*).